

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

**بررسی تطبیقی یاران پیامبر اسلام (ص) در جنگ بدر
و یاران حضرت مهدی (عج) در هنگامه قیام**

نگارنده:

حسینعلی عبدالهی

اشاره؛

آنچنان که در کتب تاریخی آمده است، جنگ بدر، اولین جنگ مسلمانان و کفار قریش در هفده رمضان سال دوم هجرت واقع شده است. لذا به این بهانه بر آن شدیم تا با بررسی شرایط و ویژگی‌های جنگ بدر، و یاران پیامبر گرامی اسلام (ص) در آن پیکار و دشمنان ایشان، و بیان مشترکات این جنگ با قیام حضرت امام مهدی (عج) را به لحاظ قیام و یاران و دشمنان آن حضرت را یک بررسی تطبیقی داشته باشیم و رجاء واثق داریم مورد قبول واقع گردد.

شرحی کوتاه از واقعه « بدر »

- این رویداد در هفدهم رمضان سال دوم هجرت اتفاق افتاد.
- جنگ بدر نخستین فتح اسلام بود.
- از نبردهای بزرگ و نمایان اسلام بود.
- به هلاکت افتادن دشمنان سرسخت پیامبر.
- تقویت روحیه مسلمانان و شکست ناپذیری مسلمانان.
- احساس شور و شرف و شادی در مسلمانان.

ویژگی‌های یاران پیامبر (ص) در جنگ بدر و یاران امام زمان (عج) از آئینه وحی

قیام و تشکیل حکومت حضرت مهدی (عج) همچون حکومت پیامبر (ص) است (با توجه به آنچه روایات می‌گویند) 'منتهی در سطح وسیع تر و عمیق تر - همان گونه که یاران آگاه و با استقامت آن حضرت در صدر اسلام شیران روز و پارسایان شب بودند و نقش مؤثر و مهم در تشکیل حکومت اسلام را ایفا کردند، حکومت حجت نیز از این قانون مستثنی نیست و یاران آن حضرت همه جانبه و در سطح وسیع و عمیق در رکاب و خدمت حضرت مهدی - روحی و ارواحنا فداه - هستند.

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ۳۵۲ - یضع کی یضع رسول الله.

لذا قرآن در رابطه با یاران حضرت مهدی(عج) یک آیه دارد که بسیار امیدبخش است که بایستی گفت منشأ و سرچشمه این ویژگی‌ها همان ویژگی‌های یاران پیامبر در صدر اسلام و بخصوص در جنگ بدر بوده است. همانند این آیه شریفه؛

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»^۱

ای مؤمنان، هر کس از شما مرتد شد و از اسلام بیرون رفت، خداوند در آینده جمیعتی را می‌آورد که دارای این پنج امتیاز هستند؛

۱. خدا آنها را دوست دارد و آنها هم خدا را دوست دارند.
 ۲. در برابر مؤمنان، خاضع و مهربانند.
 ۳. در برابر مشرکان و دشمنان پرسخت و نیرومندند.
 ۴. به طور پی‌گیری در راه خدا جهاد و تلاش می‌کند.
 ۵. در مسیر انجام وظیفه از سرزنش هیچ سرزنش‌کننده‌ای نمی‌هراسند. این فضل خداست، به هر کس بخواهد (و او را شایسته ببیند) می‌دهد، فضل و رحمت خدا وسیع‌تر است و او بر همه چیز آگاه است.
- و در عبارتی امام صادق(ع) فرمود: «صاحب این امر (حضرت مهدی(عج)) در پرتو این آیه (در حمایت چنین یاران آگاه و دلاور) محفوظ است.

بیان ویژگی‌ها

۱. جوان بودن یاران
- در جنگ بدر اکثریت سربازان را جوانان «انصار» تشکیل می‌دادند.^۲
- یاران حضرت مهدی(عج)، نیز بیشتر جوانان پر تحرک و پرنشاط تشکیل می‌دهند و پیران در میانشان اندک شمارند. حکیم بن سعید گوید شنیدم علی(ع) می‌فرمود:

۱. سوره مائده/ آیه ۵۴.

۲. فروغ ابدیت، ج ۱/ ۴۹۲.

«ان اصحاب القائم شباب لا كهل معهم الا كالكحل في العين او كاللحم في الزاد و اقل الزاد الملح»

یاران قائم، جوانانند و پیران اندک بسان سرمه در چشم یا نمک در طعام و کمترین چیز در غذا نمک است.^۱

و شیخ صدوق در کمال الدین روایتی دارد... این افراد همگی، جوانند و افراد سال خورده، در میان آنان بسیار اندک است.

۲. عدد یاران

سیصد و سیزده نفر همراه پیامبر(ص) در جنگ بدر هستند که هشتاد و دو نفر مهاجر و صد و هفتاد نفر خزرجی و شصت و یک نفر اوسی تشکیل می داد.^۲

عدد یاران مهدی(عج) نیز سیصد و سیزده نفر یاد شده است. این افراد که از آنان به عنوان «حکام الله فی ارضه» یاد شده است، پرچم داران آن حضرت می باشند. بدیهی است که دوستان آن حضرت(عج) بسیار بیشتر از این تعداد هستند اما این سیصد و سیزده نفر، فرماندهی و اداره‌ی امور آن روزگار بر عهده خواهند داشت.^۳

در موثقه مفضل بن عمر از امام صادق(ع) نقل شده است که فرمودند: «کانی انظر الی القائم علی منبر الکوفه و حوله اصحا به ثلاث مائه و ثلاث عشر رجلاً علی عدۀ اهل البدر»^۴ گویا می نگرم قائم را بر منبر کوفه و سیصد و سیزده نفر یارانش، که پیرامونش گرد آمده اند، به شماره اهل بدر.

۳. موجب وحشت و اضطراب و ترس در دل‌های دشمنان شدند.

در وقعه بدر پیروزی از آن مسلمانان شد لذا در دل مشرکان و یهودیان و منافقان وحشت و اضطرابی بوجود آمد زیرا آنان هرگز باور نمی کردند که چنین پیروزی، نصیب مسلمانان گردد و کوشش می کردند که بگویند این خبر دروغ است ولی با ورود نیروهای اسلام به همراهی اسیران قریش در مدینه، مطلب مسلم گردید.^۵

۱. الغیبة نعمانی، ۳۱۶.

۲. فروغ ابدیت، ج ۱ / ۴۹۸.

۳. کمال الدین، ج ۲، ۶۶۵.

۴. کمال الدین و تمام النعمه، شیخ صدوق، ج ۲ / ۶۷۲.

۵. فروغ ابدیت، ۵۶ / ۱.

و در وصف یاران مهدی(عج) و ظهور آن قیام جهانی و نصرت و پیروزی حضرت و یاران و شجاعت بی‌بدلیشان، ترس را بر دل‌های متکبران (دشمنان) چیره ساخته و پیشاپیش راه‌گریز را پیش می‌گیرند.

قال الباقر(ع):

«کانی انظر اليهم مصحدين من نجف الكوفة ثلاث مائة و بضعة عشر رجلا كان قلوبهم زبر الحديد يسير الرعب امامه شهراً و خلفه شهراً»^۱

گویا آنان را می‌نگرم، سیصد و اندی مرد بر بلندی نجف کوفه ایستاده‌اند، دل‌هایی چون پولاد دارند، در هر سو، تا مسافت یک ماه را، ترس بر دل‌های دشمنان سایه می‌افکند. و همچنین امام باقر(ع) در مورد قائم آل محمد(ع) می‌فرماید: القائم منّا منصور بالرعب، مؤید بالنصر.^۲

قائم آل محمد(ص) از ماست. به وسیله ترس افکندن (در دل‌های دشمنان) پیروز می‌گردند و به یاری خداوند تأیید می‌شوند.

۴. فرمانبری

ولایت‌پذیری و فرمانبری دیگر ویژگی شاخص یاران پیامبر(ص) در جنگ بدر بود که به نمونه‌ای از آن ویژگی اشاره می‌کنیم.

سعد بن معاذ انصاری گفت: ای پیامبر خدا ما به تو ایمان آوردیم و ترا تصدیق کرده‌ایم که آئین تو حق است. در این باره پیمان‌ها و موثیق سپرده‌ایم، هرچه شما تصمیم بگیرید ما از تو پیروی می‌کنیم. به آن خدایی که تو را به رسالت مبعوث نموده است، هرگاه وارد این دریا شوید (اشاره به بحر احمر) ما نیز پشت‌سر شما وارد می‌شویم، و یک نفر از ما از پیروی شما سر باز نمی‌زند و ما هرگز از روبرو شدن با دشمن نمی‌ترسیدیم. شاید ما در این راه، خدمات و جانبازی‌هایی از خود نشان دهیم که دیدگان شما روشن گردد ما را به فرمان خداوند به هر نقطه‌ای که صلاح است روانه کن.

که گفتار سعد، نشاط عجیبی در پیامبر ایجاد کرد و سایه شوم یأس و ناامیدی با اشعه حیات‌بخش رجاء و امیدازبین رفت و سخنان این افسر رشید چنان تحریک‌آمیز و هیجان

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ۴۳۴.

۲. همان، ص ۳۰۸ و منتخب الاثر، ص ۲۹۲ و ۴۸۲.

انگیز بود که پیامبر بلافاصله فرمان حرکت صادر فرمود و گفت حرکت کنید و بشارت باد بر شما (سیروا و ابشروا).^۱

و خداوند هم برای تحکیم آن‌ها این آیه را نازل کرد.

وَإِذْ يَعِدُّكُمْ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَهٖ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ ۗ هُنَّ أُمَّهَاتُ أُولَئِكَ الَّذِينَ يَصِرَ الظَّالِمُونَ فِيهَا لَكُمْ عَوَاقِبٌ ۗ لَوْلَا رِيشَةُ كَافِرَانِ لَأَذَى لَكُمْ بِهِ وَسَخَّرْنَا لِقَابَ إِسْرَائِيلَ لِلْكَافِرِينَ ۗ فَكُلَّمَا نَزَلْنَا بِهِ آيَةً فَذُكِّرْتُمْ ۗ بَلْ يَسْتَعْجِلُونَ الْفِتْرَةَ ۗ وَهُمْ كَافِرُونَ ۗ

[سپاه دشمن یا کاروان تجارتی قریش] را به شما وعده داده و شما دوست داشتید بر کاروان تجارتی قریش دست یابید ولی خدا می‌خواست پیروزی در میدان جنگ را با فرمان نافذی تحقق دهد و ریشه کافران را قطع کند.

پیروی و فرمانبری یاران حضرت مهدی (عج) نیز چنین است.

پیروی آنان از امام، نه برخاسته از زور، که ناخالصان را به زور در ضیافت اهل وفا در نیاورند و در خلوت جوانمردان ناپاکان حضور نیابند؛ بلکه عشق و علاقه قلبی به حضرت، آنان را به فرمانبری وا می‌دارد.

بسان پروانه، به دور شمع وجودش، در گردشند.

به فرموده پیامبر (ص): «كِدَّ ادُّونَ مُجْدُونَ فِي طَاعَةِ» تلاشگر و کوشا در پیروی از اویند.^۲ او را پیش از هر کس دوست می‌دارند و پیروی از او را، بدون قید و شرط، بر خود لازم می‌شمارند، یادگار پیامبر را در میان دارند و از هر چه در پیرامون او وجود دارد، نشان یار جسته و به آن تبرک می‌جویند.

كان على خيولهم العقبان، تيمسحون مبرج الامام يطلبون بذلك البركة و يحنون به و يقونه بانفسهم في الحروب و يكتونه ما يريد منهم.^۳

سوارانی با نشان و پرچم برای تبرک دست به زین مرکب امام می‌سایند و در گرد امام در چرخشند. با جان و دل او را در جنگ‌ها یاری کرده و آنچه طلب کنند کفایت می‌کند.

۱. مغازی و اقدسی، ۴۴۸/۱ و سیره ابن هشام، ۶۱۵/۱.

۲. انفال، آیه ۷.

۳. عیون اخبار الرضا، ۶۳/۱.

۴. بحار الانوار، ج ۳۰۸/۵۲.

۵. یاران پیامبر(ص) از گروه‌های مختلفی بودند، از مهاجر و اوس و خزرج .
یاران مهدی(عج) نیز، از صنف و نژاد ویژه‌ای نیستند، بلکه از گروه‌های و نژادهای
گوناگون و از سرتاسر جهان هستند.

مردمی که به یاری امام می‌شتابند، «من اقالیم الارض» و «من اقصى البلادند»، هستند.^۱
و این پاسخی است مستدل در سؤال عده‌ای از ساده‌لوحان و بدخواهان به منظور منحرف
کردن افکار مسلمین که می‌گویند:

یک تن هرچقدر قدرتمند هم باشد چگونه می‌تواند بر جهان استکبار غلبه کند این
زمزمه‌های ناموزون، ناشی از عدم معرفت بر امام(ع) و نمایندگان قدرت الهی است.

۶. دارای اردهای پولادین و عشق به شهادت و جانبازیاند.

در حقیقت شرکت‌کنندگان در جنگ بدر، از امتیازهای مخصوص در میان مسلمانان
برخوردار شدند و بخاطر همین امتیازها (یعنی اراده‌ی پولادین و محکم) به آن‌ها «بدری»
می‌گفتند و در هر واقعه‌ای که یک یا چند نفر از مجاهدان بدر شرکت می‌نمودند و یا به
مطلبی گواهی می‌دادند، می‌گفتند چند نفر از بدری‌ها با ما موافق هستند.

و نیز چنین اند یاران حضرت مهدی(عج) که دارای اراده‌ای پولادین هستند. با استناد به
کلام زیبایی امیر بیان علی(ع) که می‌فرماید:

كُلُّهُمْ لِيُوثُّ قَدْ خَرَجُوا مِنْ غَابَاتِهِمْ مِثْلَ زُبْرِ الْحَدِيدِ لَوْ أَنَّهُمْ هَمُّوا بِإِزَالَةِ الْجِبَالِ الرَّوَاسِي
لَأَزَالُوها عَنْ مواضعها.^۲

همگی آنان شیرهای ژیان هستند که از جنگل‌های خود بیرون آمده‌اند: اینان اگر اراده
کنند که کوه‌های بسیار بلند را از جای برکنند، قطعاً خواهند توانست.

۱. ینابیع الموده، الحافظ سلیمان بن ابراهیم القندوزی، ۴۴۹ و الغیبة نعمانی، ۳۱۵.

۲. الزام الناصب، ۱۹۹.

نگاهی به شرایط جنگ بدر و شباهت آن با هنگام قیام

۱. امدادهای غیبی خداوند

همیشه درگذر تاریخ: امدادهای الهی (غیبی) شامل مردان الهی و خدا ترس بوده است همان کسانی که جان و مالشان در راه خداست که از جمله این امدادهای غیبی شامل یاران پیامبر اسلام(ص) در جنگ بدر نیز گر دید.

اینکه دشمن در چشم مسلمانان اندک می نمود باعث تقویت روحی آنان می شد و اینکه مسلمانان در چشم دشمن اندک وانمود می شد سبب شد که دشمنان به مسلمانان اهمیتی ندهند و از تمام توان خود استفاده نکنند.

قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَأَى الْعَيْنِ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ... اقطعاً در برخورد میان دو گروه برای شما نشانه‌ای [و درس عبرتی] بود. گروهی در راه خدا می جنگیدند و دیگر [گروه] کافر بودند که آنان [= مؤمنان] را به چشم، در برابر خود می دیدند، و خدا هر که را بخواهد به یاری خود تأیید می کند.

لذا در این جنگ مسلمانان از روحیه بسیار بالایی برخوردار بودند و این به سبب امدادهای غیبی بود و همان گونه که پیامبر وعده داده بود خداوند مسلمانان را یاری کرد و هزار فرشته برای کمک به آنها فرستاد و فرشتگان با افزون بر سیاهی لشکر و تقویت روحی آنان سپاه اسلام را یاری کردند: «إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ»^۲

[به یاد آورید]: زمانی را که پروردگار خود را به فریاد می طلبیدید، پس دعای شما را اجابت کرد که: من شما را با هزار فرشته پیاپی، یاری خواهم کرد.

و جنود غیبی امام مهدی(عج) نیز شامل آنحضرت و یارانش خواهد شد و اخبار و روایات معتبر آمده که فرشتگان الهی که در جنگ بدر بودند آنجا که قرآن می فرماید: جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ^۳

۱. آل عمران، آیه ۱۳.

۲. انفال، آیه ۹.

۳. توبه، آیه ۲۶.

و لشگرهائی از فرشتگان که شما نمیدیدید به مددتان فرستاد و کافران را پس از آن که غالب و حاضر بودند به عذاب و ذلت افکند و این است کیفر کافران. لذا همانگونه که با استناد به آیه فوق فرشتگان به کمک مسلمان صدر اسلام شناختند، هنگام ظهور نیز گروه گروه به یاری حضرت مهدی (عج) و یاران آنحضرت می‌شتابند: امام صادق (ع) در تفسیر آیه اول سوره نحل که می‌فرماید: **أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ**^۱ فرمان خدا به عذاب شمشیر به مشرکان و یا به ظهور قیامت، بزودی فرا می‌رسد. و حضرت صادق (ع) فرمودند: در تفسیر آیه: **يُؤَيِّدُهُ بَثَلَاثَةِ أَخْبَارٍ: بِالْمَلَائِكَةِ وَ بِالْمُؤْمِنِينَ وَ بِالرَّعْبِ**. انقلاب و قیام مهدی (عج) با سه سپاه یاری می‌شود، سپاهی از فرشتگان و سپاهی از مؤمنان و سپاهی از رعب.^۲

فرجام دشمنان در جنگ بدر و هنگامه قیام

۱. هلاک شدن سران قریش در جنگ بدر توسط یاران با استقامت پیامبر (ص) و شخص پیامبر (ص)

عده‌ای از سران قریش که دشمنان جدی پیغمبر (ص) و پیشوایان با نفوذ مکه بودند، هلاک شدند. آهمانند اسود مخزومی که به تنهایی به سپاه مسلمانان حمله کرد و به دست حمزه کشته شد^۳ و کشته شدن ولید (دایی معاویه) توسط حضرت علی (ع) و شیبه بدست حمزه و عبیده هم توسط عتبه به دوزخ ابدی فرستاده شدند.

و همین گونه است ریشه‌کنی منحرفان در هنگامی قیام قائم آل محمد (ع) البته در این باره روایات فراوانی وارد شده است که به نمونه‌ای از آن اشاره می‌کنیم: نعمانی به سند خود از حارث همدانی نقل کرده است که امام امیرالمؤمنین (ع) فرمود: **بَأْبِي إِبْنِ خَيْرَةَ الْإِمَاءِ يَسُومُهُمْ خَسْفًا وَ يَسْتَقْهِيمُ بِكَأْسِ مَصْبَرَةٍ وَ لَا يُعْطِيهِمْ إِلَّا السِّيفَ هَرْجًا**. فعند ذلك تتمنى فجرة قریش لو أن لها مقاه منى بالدنيا و ما فيها؛ لا غفر لها. لانكف عنهم حتى

۱. نحل، آیه ۱.

۲. بحار الانوار، ۳۸۴/۵۲.

۳. تاریخ اسلام، دکتر علی اکبر فیاض، ۷۵.

۴. تاریخ اسلام از منظر قرآن، یعقوب جعفری، ۱۸۹.

یرضی الله. ایدرم فدای فرزند بهترین کنیزان (یعنی قائم عیج)) باد که آنان را خوار می سازد و شرنگ شکست به ایشان می نوشاند و به آنان جز شمشیر خونریز و مرگ آفرین نخواهد بود. پس در این هنگام زشتکاران قریش آرزو می کنند که ای کاش دنیا و هر آنچه در آن است از آن ایشان بود و آن را فدا می دادند تا گناهانشان بخشوده شود، ولی دست از ایشان بر نخواهیم داشت تا آن که خدا راضی شود.